

Írán

V 90. letech se Írán snažil **prosadit společnou správu** nad celou vodní hladinou, neboť **při jakémkoliv dělení by jeho část byla nejmenší a navíc nejhlubší**, což by významně ztěžovalo těžbu z mořského dna. Proto byl zastáncem sovětsko-iránských dohod, kdy se mělo o využívání moře rozhodovat společně. Nicméně sdílené vlastnictví bylo rázně odmítáno ze strany postsovětských republik, a tak Írán **zůstal ve své pozici sám**, až nakonec přistoupil na rozčlenění moře za podmínky, že bude rozděleno rovnoměrně, tedy 20 % pro každý stát. Na to však ostatní státy nepřistoupily a Írán nadále zastával pozici společné správy navzdory ostatním. Právě Írán pravděpodobně **nejvíce ustoupil ze svých požadavků**, čemuž se dá rozumět tak, že tato země utrpí největší škody kvůli rozdělení hladiny podle definice moře (v době sovětsko-iránské společné správy měl Írán přístup k 50 % Kaspického moře, podle nové dohody mu připadne cca 11 % teritoria), proto lpí na následujícím důkladném bilaterálním rozdělení mořského dna.

Na druhou stranu i Írán měl nakonec přeci jen zájem, aby byla dohoda podepsána, a to z důvodu, že **zabraňuje určitým „nekaspickým“ aktérům (USA a NATO) v budování vojenských základen v regionu** a sám bude mít větší možnost intervenovat v regionálních záležitostech, což lze považovat za značný politický benefit vzhledem k tomu, že země je v poslední době vystavena výraznému politickému i ekonomickému tlaku západních států (především USA). Navíc se díky konvenci **prohloubí spolupráce s Ruskem jako protiváha vůči západnímu vlivu** a nahradí se ekonomické ztráty, kterým země čelí kvůli sankcím.

*Zkráceno a upraveno podle: Martináková, L. (2019): **Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře**. Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tišl.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Ázerbájdžán

Tato země **nejvíce oponovala sovětsko-iránské dohody**, které nezahrnují nic o mořském dně, proto se netýkají ani těžby, a naopak **obhajoval národní sektory**. Nesouhlasil však s původním „republikovým“ dělením bývalé sovětské části Kaspického moře, protože s novým rozdělením by některé z největších zásob ropy a zemního plynu byly situovány v ázerbájdžánské zóně. Ložiska v této zóně se nacházejí na snadno přístupném a mělkém dně, což ulehčuje těžbu (na rozdíl od Íránu). Z politického hlediska byla v 90. letech tato země novým spojencem USA, které neměly zájem na tom, aby se Írán zapojoval do jednání, kdy a jak čerpat kaspické zdroje.

Díky novému statusu si **Ázerbájdžán zachovává svá ropná pole Azeri-Čirag-Gunešli a Shah Deniz**, která mají svou rozlohou a produkcí spolu s kazašským Kašaganem největší význam v oblasti. Podle národních zpráv se **Ázerbájdžán vždy snažil dosáhnout této dohody a chránit národní zájmy**, proto je ve všech oblastech spokojen s výslednou dohodou. Signatáři dohody se totiž zavázali k posilování a udržování bezpečnosti v kaspickém regionu, tudíž se předpokládá, že se státy pokusí politicky efektivně vyřešit své palčivé problémy (v tomto případě jde o vyřešení arménsko-ázerbájdžánského konfliktu o Náhorní Karabach).

Zkráceno a upraveno podle: *Martináková, L. (2019): Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře. Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tišl.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Rusko

Téměř po celá 90. léta země protežovala sovětsko-iránské rozdělení, které dávalo prostor pro společné využívání, a **spoléhala na sovětské dědictví nových republik**, které byly dohodami rovněž zavázané, protože jako nástupci SSSR zdělili povinnosti vyplývající z dohod. Rusko se navíc potýkalo s vnitřním rozporem mezi oficiální zahraniční politikou vůči postsovětským republikám a ropnými korporacemi. Časem se Rusko snažilo **vymyslet kompromis, který spojoval jak sektorové rozdělení, tak společné využívání, na což přistoupily všechny země kromě Ázerbájdžánu**. Nicméně Rusko v roce 1998 přehodnotilo svou pozici a přistoupilo na sektorové rozdělení celého dna. **Ústupek se ale netýkal vodní plochy**, která měla být nadále spravována společně.

Z krátkodobé perspektivy je dohoda **největším přínosem pro Rusko, které si zajistilo dominanci své námořní flotily**, na níž jsou umístěné raketové střely namířené na Sýrii. Rusko si rovněž znovu upevnilo svou pozici v regionu proti rozpínajícímu se vlivu Číny i snahám západních států a **dohoda je také demonstrací rusko-iránské kooperace navzdory americkým sankcím**. Nicméně kvůli vlastním sankcím může Rusko Íránu nabídnout jen omezenou pomoc v podobě asistence v rozvoji polí zemního plynu. Prezident Putin ocenil, že **dohoda reguluje vojenské i politické záležitosti a bude zajišťovat mír v regionu**. Představil také strategii pro rozvoj transportní infrastruktury do roku 2030.

*Zkráceno a upraveno podle: Martináková, L. (2019): **Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře**. Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tiší.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Kazachstán

Kazachstán měl velký zájem na tom, aby byl status Kaspického moře podmíněn Úmluvě OSN o mořském právu kvůli vymezení vnitřních a teritoriálních vod a exkluzivní ekonomické zóně. Země **disponuje nejdelším pobřežím, proto je pro ni nejvýhodnější status moře**, podle nějž by Kazachstánu připadl největší díl hladiny i mořského dna. Nicméně **nebránil se rozdělení dna podle středové linie a tomu, že by hladina byla spravována společně**. Nejdůležitější pro něj bylo zachování přístupu k ruským vodním cestám (Volha), skrze něž má přístup k otevřeným mořím.

Hlavním **přínosem pro Kazachstán je jasnější rozdělení jurisdikce nad oblastí, kde se nachází jeho ropné pole Kašagan**. Kazachstán má obdobně jako Turkmenistán plány na vybudování Kazašského kaspického transportního systému, tedy ropovodu vedoucího do ázerbájdžánského Baku a dále do Evropy. Summit **podpořil dobré vztahy Kazachstánu s Ruskem v oblasti úzkých ekonomických, vojensko-technických a vesmírných vazeb**; s Íránem v oblasti podpory mezinárodních dohod ohledně jaderných záležitostí; a s Turkmenistánem ohledně ekonomických vazeb a otázek týkajících se Aralského jezera.

Kazachstán je tak spokojen s tím, co přináší nová dohoda, jelikož tím získává největší podíl vodní plochy do své správy. Nová kaspická dohoda má ještě více podpořit kazašský obchodní potenciál v regionu i mimo něj, což mu přinese značné ekonomické benefity. Mezi Kazachstánem a Ruskem byl **už 9. listopadu 2018 podepsán protokol o rozdělení dna Kaspického moře v jeho severní části**, který byl ratifikován již 6. prosince. Jedná se o součást dalších bilaterálních dohod mezi jednotlivými aktéry navazující na novou kaspickou konvenci a na předchozí kazaško-ruské bilaterální dohody.

*Zkráceno a upraveno podle: Martináková, L. (2019): **Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře**. Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tišl.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Turkmenistán

Turkmenistán v roce 1993 jako první z pěti států odsouhlasil zákon, který deklaruje jeho pravomoci nad dvanáctimílovým mořským teritoriem a nad námořní ekonomickou zónou. Je zemí, která má čtvrté největší zásoby plynu na světě. **Díky nové konvenci má Turkmenistán možnost konečně uskutečnit svůj dlouhodobý plán na výstavbu infrastruktury** v rámci Trans-kaspického projektu, který má exportovat turkmenský zemní plyn přes Ázerbájdžán dále do Evropy s možným napojením také kazašské ropy. Nicméně není jasné, jak moc budou, nebo nebudou ostatní státy (především Írán a Rusko, které si chce ponechat dominantní roli exportéra v Evropě) tomuto projektu stát v cestě pod rouškou environmentální zátěže. Turkmenistán má však **velký zájem na diverzifikaci svého exportu, aby snížil závislost na čínských trzích** (90 % turkmenského plynu se v roce 2017 vyvezlo právě do Číny). Podílí se na budování plynovodu TAPI (Turkmenistán-Afghánistán-Pákistán-Indie), který by měl být dokončen do dvou let, a je velmi pravděpodobné, že se země zaměří na další prohlubování spolupráce i s EU.

Turkmenistán je adeptem na světové prvenství, co se týče zásob zemního plynu. **Nevyřešený status Kaspického moře dlouho bránil zahraničním investorům aktivně podnikat v této oblasti**, proto je nová konvence pro zemi velmi důležitá. Otevírají se jí nové možnosti díky **vhodným podmínkám pro příchod zahraničních společností**, které nejenže mohou spolupracovat na těžbě, ale taky na výzkumu dalších pravděpodobně významných zásob plynu.

*Zkráceno a upraveno podle: Martináková, L. (2019): **Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře**. Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tiší.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Úspěch nebo selhání nové konvence?

Výsledky summitu v kazašském Aktau jsou zčásti jednoznačně pozitivní, ale rovněž se některé zásadní záležitosti nevyřešily, pouze se odsunuly. Mezi **kladné stránky** lze považovat ekonomický rozměr dohody o **vymezení mořských teritorií pro využívání vodních zdrojů, transportní a logistické úmluvy, environmentální zásady** (zachování nepoškozených a obnova poškozených částí, ohleduplné využívání biologických zdrojů a prevence, redukce a kontrola znečištění s odkazem na předpisy a standardy mezinárodních dohod a jejich protokolů) a nevojenskou část bezpečnosti (boj proti organizovanému zločinu, terorismu apod.). **Podle slov aktérů vnáší dohoda bezpečnost a mír mezi kaspické státy a pomáhá chránit mořské prostředí.** Otázkou zůstává, jestli budou státy v budoucnu schopné dodržet svůj závazek, že z regionu vytvořily mírovou oblast a vojensky proti sobě nezasáhnou vzhledem k tomu, že se víceméně ve všech případech jedná o autoritářské až totalitní systémy.

Strany se také vyhnuly řešení nejpálčivějšího problému – rozdělení mořského dna a přístup k zásobám přírodních zdrojů. Navzdory úspěchu z uzavření konvence a oslavování diplomacie jako nástroje k řešení mezinárodních sporů se tento fakt dá považovat svým způsobem za selhání summitu. Vždy to byly především nerostné suroviny, o které šlo všem stranám nejvíce a k jejichž rozdělení mezi aktéry nedošlo. Opět může trvat velmi dlouho, než se následně bilaterální dohody uzavřou.

*Zkráceno a upraveno podle: Martináková, L. (2019): **Postoje aktérů a důsledky nové konvence o statusu Kaspického moře.** Security Outlines. ISSN 2533-4018. Dostupné volně on-line na <http://www.securityoutlines.cz/postoje-akteru-a-dusledky-nove-konvence-o-statusu-kaspickeho-more/> [citováno 28. 4. 2019].*

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Petr Tiší.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).